

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในช่วงปี 2540 ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ซึ่งมีบทความ (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และ รจิตกนก จิตมั่นชัยธรรม, 2542) ชี้ให้เห็นว่ามีสาเหตุมาจากการดำเนินนโยบายทางด้านมหภาคที่ผิดพลาด และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันในภาคธุรกิจ โดยเกิดจากการที่คณะกรรมการหรือผู้บริหารใช้อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ของบริษัท การปล่อยเงินกู้แก่คนรู้จักโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Clean Loan) การถ่ายโอนกำไรระหว่างบริษัท การใช้ข้อมูลภายในเพื่อประโยชน์ในการค้ากำไร สิ่งเหล่านี้ทำให้บริษัทขาดความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ อีกทั้งผู้บริหารของบริษัทอาจมีการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน (Earning Manipulation) เพื่อปิดบังผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่แท้จริงของบริษัท ส่งผลให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดความเข้าใจผิดในข้อมูลทางการเงิน ทำให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด (นวพร พงษ์ตันกุล, 2546) เนื่องจากการตกแต่งตัวเลขเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของงบการเงินให้ออกมาในรูปแบบที่ผู้บริหารต้องการ ตลอดจนมีการแทรกแซงกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินที่จะเสนอต่อผู้ใช้งบการเงินภายนอก โดยหวังที่จะสร้างผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง (กรณัฏฐ์ จิววานิชกุล, 2546) นอกจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 แล้ว ในปี 2544 กรณีการล้มละลายของบริษัทเอนรอน ซึ่งเกิดจากการขาดความโปร่งใสในการดำเนินงาน ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ และการจงใจบิดเบือนข้อมูลข่าวสารแล้ว ปัญหาเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียของธุรกิจ ซึ่งเมื่อเกิดกรณีอย่างนี้มากขึ้นเรื่อยๆ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบโดยรวม เช่น ความล้มเหลวของตลาดทุน เนื่องจากนักลงทุนขาดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของธุรกิจที่ระดมทุนในตลาดเงินตลาดทุน ทำให้นักลงทุนมีการลงทุนในตลาดทุนลดลง ส่งผลให้ธุรกิจมีความยากลำบากในการจัดหาแหล่งเงินทุนจากแหล่งภายนอกกิจการ จึงทำให้ต้นทุนของเงินทุนสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อราคาของสินค้าและธุรกิจบริการมีราคาสูงขึ้น ซึ่งท้ายสุดก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม (พรอนงค์ บุญราตรีกุล, ม.ป.ป.)

จากปัญหาข้างต้นทำให้หลักธรรมาภิบาล (Good Corporate Governance) ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากธรรมาภิบาลก็คือ กระบวนการ กิจกรรม หรือกลไกที่องค์กรหรือบริษัทกระทำเพื่อให้เกิดการจัดการที่ดีในองค์กร (พรอนงค์ บุญราตระกูล, ม.ป.ป.) ทำให้องค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาพัฒนาหรือปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กรเพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง รวมทั้งสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ลงทุน (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2544)

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีการพิจารณาการกำกับและพัฒนาตลาดทุนของประเทศให้มีประสิทธิภาพ ยุติธรรม โปร่งใส และน่าเชื่อถือ ซึ่งการจะบรรลุภารกิจดังกล่าว กลไกหนึ่งที่มีความสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์จะต้องกำกับดูแลและพัฒนาคือ ระบบการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ ทันต่อเหตุการณ์ และเพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุน (ก.ล.ต., 2546) เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลคือ คำอธิบายหรือตัวอย่างประกอบรายงานทางการเงินหรืองบการเงิน ซึ่งให้ข้อเท็จจริง ความเห็น หรือรายละเอียดเพื่อช่วยให้ตีความรายงานทางการเงินหรืองบการเงินนั้นได้ดีขึ้น (สมาคมบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต, 2538) จึงทำให้การเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญตัวหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส (กนกวรรณ เสลาคุณ, 2548) ซึ่งจะทำให้ผู้ลงทุนได้รับข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงในฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทรวมทั้งตัดสินใจลงทุนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้นและยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ลงทุนในการเข้าซื้อหลักทรัพย์ของบริษัทและนำไปสู่การมีสภาพคล่องในหลักทรัพย์ของบริษัทจนกระทั่งตลาดทุนของประเทศสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและระบบเศรษฐกิจของประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สุภาพรณ รัตนภรณ์ และ สุพัตรา บุญมาก, 2531)

ในทางปฏิบัติถึงแม้จะมีข้อกำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องเปิดเผยข้อมูลตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไป การเปิดเผยข้อมูลก็ยังมี การเปิดเผยข้อมูลในระดับที่แตกต่างกัน (รัชนี ศรีปาน, 2543) และผลงานวิจัยในอดีตพบว่ามีปัจจัยต่างๆของบริษัทที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลเช่น ขนาดองค์กร (Chow and Wong-Boren, 1987; Meek and Robert, 1995) โครงสร้างเงินทุน (Hossain and Rahman, 1995; Camfferman and Cook, 2002) โครงสร้างความเป็นเจ้าของ (นวพร พงษ์ตันกุล, 2546) อายุการดำเนินงาน (อลิศรา ผลาวรรณ, 2547) ความสามารถในการทำกำไร (Singhvi and Desai, 1971; นกวรรณเชิดชูวุฒิกุล, 2546)

สภาพคล่องของกิจการ (Camfferman and Cook, 2002; นวพร พงษ์ตันกุล, 2546) ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Camfferman and Cook, 2002; นวพร พงษ์ตันกุล, 2546) การวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษาว่าปัจจัยอะไรที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลของผลงานวิจัยในอดีตถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลได้เป็นอย่างดี

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศโดยภาพรวมมีทิศทางชะลอตัว จากปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ การแพร่ระบาดของไข้หวัดนก ตลอดจนความผันผวนของราคาน้ำมัน ซึ่งมีผลต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมส่งออกที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมมีการเติบโตสูงขึ้น และกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวการส่งออกอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2548) จึงเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับความสนใจจากผู้ลงทุน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของการเปิดเผยข้อมูลบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่ละหมวดอุตสาหกรรมของกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆของบริษัทที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งจะเป็น

ประโยชน์ต่อผู้ออกกฎระเบียบต่างๆ ให้สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายและข้อบังคับ เพื่อช่วยให้บริษัทจดทะเบียนมีการเปิดเผยข้อมูลที่มีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

2. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมในแต่ละหมวดอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ให้อ่านเข้าใจถึงการเปิดเผยข้อมูลในแต่ละหมวดอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจลงทุนหรือเป็นข้อสังเกตในการพิจารณาการทุจริต

ขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาจากงบการเงินของบริษัทต่างๆ ในกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2548 ซึ่งงบการเงินของบริษัทประกอบไปด้วย งบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน โดยศึกษาบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมจำนวนทั้งสิ้น 50 บริษัท (ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2549)

2. ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนดไว้ให้ทำการเปิดเผย เฉพาะมาตรฐานการบัญชี จำนวน 24 ฉบับ คือ

- 2.1 ฉบับที่ 7 เรื่อง การบัญชีเกี่ยวกับการซื้อ – ทางด้านผู้ให้เช่าซื้อ
- 2.2 ฉบับที่ 11 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ
- 2.3 ฉบับที่ 14 เรื่อง การบัญชีสำหรับการวิจัยและพัฒนา
- 2.4 ฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด
- 2.5 ฉบับที่ 29 เรื่อง การทำบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว
- 2.6 ฉบับที่ 30 เรื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
- 2.7 ฉบับที่ 31 เรื่อง สินค้าคงเหลือ
- 2.8 ฉบับที่ 32 เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

- 2.9 ฉบับที่ 33 เรื่อง ต้นทุนการกู้ยืม
- 2.10 ฉบับที่ 35 เรื่อง การนำเสนองบการเงิน
- 2.11 ฉบับที่ 36 เรื่อง การด้อยค่าของสินทรัพย์
- 2.12 ฉบับที่ 37 เรื่อง การรับรู้รายได้
- 2.13 ฉบับที่ 38 เรื่อง กำไรต่อหุ้น
- 2.14 ฉบับที่ 39 เรื่อง กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญและ
การเปลี่ยนแปลงทางบัญชี
- 2.15 ฉบับที่ 40 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน
- 2.16 ฉบับที่ 43 เรื่อง การรวมธุรกิจ
- 2.17 ฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทย่อย
- 2.18 ฉบับที่ 45 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทร่วม
- 2.19 ฉบับที่ 46 เรื่อง รายงานทางการเงินเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมค้า
- 2.20 ฉบับที่ 47 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน
- 2.21 ฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน
- 2.22 ฉบับที่ 50 เรื่อง การเสนอข้อมูลทางการเงิน จำแนกตามส่วนงาน
- 2.23 ฉบับที่ 52 เรื่อง เหตุการณ์ภายหลังวันที่ในงบดุล
- 2.24 ฉบับที่ 53 เรื่อง ประมวลการหนี้สิน หนี้สินที่อาจเกิดขึ้นและ
สินทรัพย์ที่อาจเกิดขึ้น

โดยมาตรฐานการบัญชีทั้ง 24 ฉบับดังกล่าว เป็นมาตรฐานที่บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรม
วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรมใช้ในการจัดทำงบการเงินและมีความเกี่ยวข้องกับบริษัทในกลุ่ม
อุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม

สมมติฐานการศึกษา

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานการศึกษาจำนวน 8 สมมติฐาน ประกอบด้วย

1. ขนาดองค์กร

องค์กรที่มีขนาดใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าองค์กรที่มีขนาดเล็ก ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_1 : ขนาดองค์กรมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางบวก

2. โครงสร้างเงินทุน

บริษัทที่มีหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูงจะมีการเปิดเผยข้อมูลสูงกว่าบริษัทที่มีหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้นต่ำ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_2 : โครงสร้างเงินทุนมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางบวก

3. โครงสร้างความเป็นเจ้าของ

บริษัทที่มีสัดส่วนผู้ถือหุ้นแต่ละรายสูง จะมีการกระจายสัดส่วนการถือหุ้นต่ำ โครงสร้างความเป็นเจ้าของก็จะสูง ผู้ถือหุ้นจะมีความสนิทชิดเชื้อกัน ทำให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่น้อย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_3 : โครงสร้างความเป็นเจ้าของมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางลบ

4. อายุการดำเนินงาน

บริษัทที่มีอายุการดำเนินงานมากจะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทที่มีอายุการดำเนินงานน้อย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_4 : อายุการดำเนินงานมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางบวก

5. ความสามารถในการทำกำไร

บริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรสูงจะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรต่ำ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_5 : ความสามารถในการทำกำไรมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางบวก

6. สภาพคล่องของกิจการ

บริษัทที่มีสภาพคล่องของกิจการต่ำจะมีการเปิดเผยข้อมูลสูงกว่าบริษัทที่มีสภาพคล่องของกิจการสูง ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_6 : สภาพคล่องของกิจการมีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางลบ

7. ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

บริษัทที่มีผู้สอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี (Big 4) จะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทที่มีผู้สอบบัญชีที่มาจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก

H_7 : ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (วัดจากการเป็นผู้สอบบัญชีของ Big 4) มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในทิศทางบวก

8. หมวดอุตสาหกรรม

บริษัทที่อยู่ในหมวดอุตสาหกรรมที่ต่างกันจะมีการเปิดเผยข้อมูลแตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานว่า

H_8 : บริษัทที่อยู่ในหมวดอุตสาหกรรมที่ต่างกันมีการเปิดเผยข้อมูลที่แตกต่างกัน

นิยามศัพท์

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์ ดังนี้

การเปิดเผยข้อมูล หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน ซึ่งประกอบไปด้วย งบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน

บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ หมายถึง บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม

ปัจจัยของบริษัท หมายถึง ขนาดองค์กร โครงสร้างเงินทุน โครงสร้างความเป็นเจ้าของ อายุการดำเนินงาน ความสามารถในการทำกำไร สภาพคล่องของกิจการ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

อุตสาหกรรม หมายถึง บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมวัตถุดิบ และสินค้าอุตสาหกรรม

ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี หมายถึง สำนักงานสอบบัญชี Big 4 ซึ่งประกอบไปด้วย บริษัท เคพีเอ็มจี ออดิท (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท ดีลอยท์ ทูช ไร้มัทสு ไชยยศ จำกัด บริษัท ไพร์ซวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส เอปียเอส จำกัด บริษัท สำนักงานเอ็นสัท แอน ยัง จำกัด

ขนาดองค์กร หมายถึง สินทรัพย์รวมต่อจำนวนทุนจดทะเบียนที่จ่ายชำระแล้ว